

Ana Kralj

ZAPORI ZA REVNE, TABORIŠČA ZA IMIGRANTE?

GLOBALIZACIJA
IN PRODUKCIJA REVŠČINE

Dobro desetletje je že, odkar je »globalizacija« postala ključna beseda ne zgolj v družboslovni akademski tematiki (pojem so si prisvojile številne discipline od sociologije, politologije, mednarodnih odnosov, ekonomije, antropologije, kulturnih študij, pa še bi lahko naštevali), temveč tudi v množičnih medijih in v politični sferi oziroma v vsakdanjem pogovornem jeziku.

Prav zaradi svoje vseprisotnosti tako v strokovnem kot v laičnem govoru in vsaj na videz široke pojasnjevalne moči (globalizacija naj bi bila ideja oziroma koncept *par excellence*, s katerim razumemo in hkrati pojasnjujemo tranzicijo družbe v tretje tisočletje) je kratka, enotna definicija koncepta zelo otežena. Na prvi pogled se morda zdi, da gre za pojem, katerega razumevanje je neproblematično, vsebina pa dokaj jasna. Pa vendar že začetno proučevanje globalizacije odkrije, da nekateri avtorji – zlasti v novinarskih tekstih – globalizacijo uporabljajo kot pojem, ne da bi ga vsebinsko opredelili, ko da gre za samoumevno stvar. Nekateri pomembni družboslovci in družboslovke pa o njem govorijo v pomenu konceptov. A tudi tu se zaplete; obstajajo avtorji, ki zanikajo obstoj globalizacije ali pa menijo, da gre za površno, nejasno rabo pojma, ki je vsebinsko prazen ali vsaj še zelo nedorečen, drugi globalizacijo razumejo kot star fenomen, ki so ga sprožili kolonizacijski procesi in zgodnji kapitalizem, v dvajsetem stoletju pa utrdili obe svetovni vojni in tehnološko-komunikacijski razvoj, tretji pa menijo, da je globalizacija sodoben fenomen poznega kapitalizma in visoke moderne, katerega korenine ne segajo dlje kot v sedemdeseta leta 20. stoletja.

Pregled nekaterih pomembnejših teorij nam odkrije, da je mogoče globalizacijo obravnavati

iz različnih zornih kotov; avtorji navajajo različne dejavnike globalizacije in ji pripisujejo različne značilnosti. Vendar je mogoče pri vseh sodobnejših teorijah globalizacije najti vsaj en skupni imenovalec, to pa je razširjanje globalne ekonomije neoliberalnega kapitalizma. Če je tako, potem so tudi drugi morebitni dejavniki in značilnosti globalizacije podvrženi sistemskemu učinkom dinamike politične ekonomije kapitalizma, čeprav ne vsi enako in ne na enak način. Zaradi tega lahko rečemo, da globalizacija ni totalizirajoč, ampak parcialen fenomen; po eni strani se globalizira ves svet, po drugi strani pa obstajajo obsežna področja, ki se jih globalizacija ni niti dotaknila. Rečemo lahko, da je globalizaciji imanentna dialektika vključevanja in izključevanja (Mittelman, 2001: 7).

Določili smo torej prvi in najpomembnejši konstituens globalizacije, svetovno razširjanje kapitalistične ekonomije, vendar je globalizacijo nujno obravnavati tudi v njeni kulturno-ideološki razsežnosti. Z ideologijo globalizacije mislimo na korpus vrednot, ki jim načeljujejo neoliberalna prepričanja o pomenu svobodnega trga in blagodejnosti konkurence, ekonomske učinkovitosti, profitabilnosti in individualizma. Globalizacija torej ni zgolj ekonomski, ampak je ekonomsko-kulturni proces.

Če sprejmemo definicijo globalizacije kot razširjanja globalne ekonomije neoliberalnega kapitalizma s hkrati potekajočo interpelacijo posameznikov v neoliberalni vrednostni korpus, se moramo obenem spoprijeti z nekaterimi miti¹ na tem področju. Najmočnejše vkoreninjen je mit o tem, da gre pri globalizaciji za nepovraten proces oziroma da je globalizacija nujen in neizogiben učinek razvojnih smernic, po katerih drvijo demokratične družbe Zahoda, z večjim ali manjšim zamikom pa jim je – hote ali nehote – za petami še ves preostali svet. Loic Wacquant in Pierre Bourdieu pojmujeta globalizacijo kar kot

[...] preoblačenje učinkov ameriškega imperia-
lizma v lišp kulturnega ekumenizma ali eko-
nomskega fatalizma in tako prikazovanje med-
narodnega razmerja ekonomske moči, da je
videti kot naravna nujnost. Preoblikovanje dru-
žbenih odnosov in kulturnih praks po ameriški
šabloni, ki je bila naprednim družbam vsiljena
skoz obubožanje države, spreminjanje javnih
dobrin v blago in skoz generalizacijo zaposlit-
vene negotovosti, je sprejeto z resignacijo, ko
da gre za dobesedno neogiben izid nacionalne
evolucije, kadar ga že ne slavijo z ovčjim navdu-
šenjem. Deindustrializacija, naraščanje neena-
kosti in omejevanje socialnih zavarovanj, ki so
daleč od tega, da bi bila – kakor nam nepre-
nehoma govorijo – neogiben rezultat rasti zu-
nanje trgovine, so rezultat *domaćih političnih*
odločitev, ki odsevajo stanje ravnovesja raz-
rednih sil v prid lastnikov kapitala. (Bourdieu,
Wacquant 2003: 59.)

Svetovna kapitalistična ekonomija ni bila nikoli
le »nevtralni« mehanizem menjave dobrin in stor-
itev na globalnem trgu, ampak je veliko več kakor
to. Najprej in predvsem gre za to, da lahko neneh-
no reproduciramo, se pravi, obnavljamo forma-
tivno matriko, na podlagi katere deluje, to pa je
poblagovljenje delovne sile in reproduciranje raz-
rednih razmerij, v katerih delavci nimajo nadzora
nad proizvodnimi sredstvi. Drugače rečeno, kapi-
talistična globalizacija pomeni, da je treba neneh-
no reproducirati svetovno revščino.

V tem kontekstu je pomembna zlasti protiraz-
vojna strategija, ki so jo ZDA kot nosilke neoliberalne
politike sprožile sredi sedemdesetih let 20.
stoletja. Njihova gospodarska dominacija v sve-
tovnem sistemu namreč ni bila ogrožena le zaradi
ostre konkurence njenih najrazvitejših zaveznic,
pač pa še bolj zaradi razvojnih tendenc držav dru-
gega in tretjega sveta, svetovne polperiferije in
periferije, če rečemo z Wallersteinom. Šestdeseta
in sedemdeseta leta so bila obdobje množičnega
oblikovanja postkolonialnih držav, pred katerimi
so bile perspektive – na hitro rečeno – bodisi raz-
voja bodisi uničujočih notranjih in medsebojnih
spopadov. Združeni narodi so sedemdeseta leta
razglasili za »desetletje razvoja«, v tem času se je
veliko govorilo o »novem svetovnem gospodar-
skem redu«, UNESCO je izoblikoval strategijo
»novega mednarodnega informacijskega reda«. V
zgodnjih sedemdesetih letih sta se dogodili obe
naftni krizi, ki ju je sprožil OPEC s strmim zviševa-

njem cen surove nafte. ZDA so se na ta dogajanja
odzvale hitro in učinkovito: z neoliberalno notran-
jo in zunanjo gospodarsko politiko in washington-
skim sporazumom, s podreditvijo mednarodnih
gospodarskih združenj novi neoliberalni politiki,
GATT so spremenile v svetovno trgovinsko orga-
nizacijo (WTO), inavgurirale so festivale neoliberalizma,
kakršno je vsakoletno srečanje v Davosu,
in kulturno ideološko producirale sindrom TINA
(»There Is No Alternative«) (Wallerstein 2002).

Tudi obe najpomembnejši svetovni monetarni
instituciji, svetovna banka in mednarodni mone-
tarni sklad, neposredno delujeta v smeri »univer-
zalizacije« neoliberalne vrednostne globalizacije.
V sodobni dolžniški krizi na primer instituciji iz
Bretton Woodsa² podpirata države donatorke ta-
ko, da nikakor ni ogrožen svetovni monetarni red
in kajpak tudi ne nacionalna ekonomija bogatih
držav. Države dolžnice prejemajo pomoč obeh le,
če izpolnjujejo postavljene pogoje: povečanje izvo-
za, odpravljanje ovir za tuje investicije, zmanjšanje
proračunskih izdatkov in znižanje stroškov za so-
cialnopolitične, zdravstvene in izobraževalne pro-
grame³. Politična odločitev o širitvi ekonomske
globalizacije v nerazvite države navadno sovpadе
z zmanjšano sposobnostjo (in voljo) teh držav, da
bi varovale, kaj šele razvijale najbolj marginalizi-
rana področja znotraj svojih meja. Vsa ta dogaja-
nja in procesi so zelo učinkovito demontirali raz-
vojne politike iz sedemdesetih, ki so se bile komaj
dobro rodile. Periferne območja svetovne ekono-
mije so tako ostala, kar so bila; v osemdesetih in
devetdesetih so vse bolj postajala poligon vojaških
in gospodarskih dejavnosti svetovnega centra in
bazen cenene delovne sile.

Realne globalizacijske procese prežema neo-
liberalna paradigma liberalizacije, deregularizacije
in privatizacije; kdor ji sledi, lahko pričakuje dobit-
ke in olajšave. Kdor ji ne zmore slediti ali jo ekspli-
citno zavrača, ima pred seboj težko pot: enklave
revščine tudi v razvitih državah, vrsta obubožanih
držav in celo ves kontinent – taka je danes videti
Afrika –, kjer se globalizacija, razen najvišjih slo-
jev, večine prebivalstva skoraj ni dotaknila.

Učinki neoliberalnega kapitalizma, ki se kažejo
predvsem v razgradnji socialne države in države
blaginje, ekonomski deregulaciji trgov in poveče-
vanju števila negotovih oziroma netrajnih oblik
zaposlovanja, obenem povzročajo vedno bolj in-
tenzivno konsolidacijo in kolaboracijo vladajočih
izkoriščevalskih razredov in njihovih pomočnikov
pri uporabi (novih) instrumentov prisile in moči,

s katerimi obvladujejo nezadovoljstvo in socialne nemire, ki nastajajo na spodnjem delu socialne strukture tako imenovanih razvitih družb.

Regulacija delavskih razredov s tistim, kar Pierre Bordieu imenuje »leva roka« in je simbolizirana z izobraževanjem, javnim zdravstvom, socialno varnostjo in socialnim reševanjem stanovanjskega vprašanja (Bourdieu, 1998), je odpravljena - v Ameriki - ali dopolnjena - v zahodni Evropi - z regulacijo njene »desne roke«, to je s policijo, sodišči in z zaporniškim sistemom, ki postajajo vedno bolj dejavni in vsiljivi v spodnjih predelih družbenega prostora. (Wacquant 2003: 66.)

Obenem se v vsakdanjo politično agendo v zadnjih letih vse bolj vključuje boj proti tako imenovanim antiglobalističnim skupinam, tj., borcem za pravičnejšo globalizacijo oziroma zagovornikom socialnih in ekonomskih pravic. Množične demonstracije, ki so v Združenih državah Amerike leta 1999 presenetile oblasti v Seattlu, v Evropi pa na demonstracijah med srečanjem vrha osmih najbolj razvitih držav sveta in Rusije (G-8) v Genovi leta 2001, so povzročile strah pred mobilizacijskim potencialom gibanja. Oblasti so reagirale z izrazito represijo⁴ in kriminalizacijo (pripadnikov) gibanja, dodaten »argument« pa so iznašle po napadih na newyorški WTC, ko se je razširila nenadna in obsesivna »pravica do varnosti«, zaradi katere so se nekatere organizacije in zlasti anarhistične skupine nenadoma znašle na listi terorističnih organizacij, njihovi pripadniki pa se soočajo z obtožbami terorističnega delovanja in ogrožanja varnosti države.

OD SOCIALNE K PENALNI DRŽAVI

Neoliberalna ideologija torej pelje v redefinicijo države, ki se umika iz ekonomske arene in zmanjšuje svojo socialno vlogo, po drugi strani pa prek represivnih aparatov postaja vse pomembnejša nadzorovalna in kaznovalna funkcija države, kar se najbolj kaže v skokovitem porastu števila ljudi, ki so v kazenskem postopku ali za zapahi. Wacquant (2003: 66, 67) govori o treh vrstah zapiranja in njihovem pomenu v neoliberalnem projektu⁵. Treba je namreč razlikovati med »zaporom zaradi varnosti«, na katerega so obsojeni posamezniki, ki so tako nevarni, da bi lahko povzročali

škodo, »zaporom zaradi diferenciacije«, katerega namen je izključitev družbenih kategorij, ki veljajo za nezaželene, in »zaporom zaradi avtoritete«, katerega cilj je uveljaviti prerogative in moči države. Te tri oblike zapiranja ne merijo na isto populacijo in družbi ne prinašajo enakega sporočila (Faugeron v Wacquant, 2003: 67).

V nadaljevanju se bom posvetila drugi obliki zapiranja, torej »zapiranju zaradi diferenciacije«, katerega primarni cilj je odstraniti z mestnih ulic najbolj ranljive in obenem najbolj vidne, izpostavljene družbene manjšine, namreč brezdomce in (ilegalne) imigrante.

»DIFERENCIRANI DRUGI«: BREZDOMCI IN (ILEGALNI) IMIGRANTI

Brezdomci na ulicah so najbolj manifesten primer spodletelega institucionalnega reševanja stanovanjskega problema na širšem področju socialne politike tudi v t. i. tranzicijskih državah.

V nasprotju s prejšnjim socialističnim sistemom, ko je bila odgovornost države za stanovanjsko oskrbo ranljivih skupin jasna - najbolj otipljivo se je izražala v dodeljevanju solidarnostnih stanovanj, v prednostnih kriterijih za dodeljevanje družbenih stanovanj in posojil, ki so upoštevali potrebe (upravičenosti), in v praktični odsotnosti brezdomstva in prisilnih izselitev brez nujnega nadomestnega stanovanja - so danes pristojnosti države na tem področju bistveno manjše. Razširjeno je namreč prepričanje, da je posameznik sam odgovoren za lastno stanovanjsko oskrbo, kar da je lastno kapitalizmu kot takemu, medtem ko sistemska odgovornost za obstoj primernih in zadostnih stanovanjskih priložnosti, torej ponudba cenovno dosegljivih stanovanj, ostaja spregledana. (Mandič 1999: 6.)

Pridobivanje neprofitnih in socialnih stanovanj je v Sloveniji skoraj v celoti zastalo. Leta 2000 je bilo zgrajenih le 650 socialnih in neprofitnih enot. Trenutno primanjkuje 8.500 neprofitnih stanovanj. Poleg tega ni možnosti za zasilno in začasno namestitev, ki bi začasno reševale stanovanjski problem ljudi brez strehe nad glavo. To povzroči začasno brezdomstvo in zahteva nujne ukrepe za preprečevanje ali vsaj ublažitev socialne izključitve.

nosti, še zlasti ukrepe za zaščito družin. Ker manjka socialnih in neprofitnih stanovanj, ni prostora za začasno reševanje stanovanjskih problemov.

Stanovanj primanjkuje tudi za skupine prebivalcev s posebnimi potrebami, vključno s stanovanji za prebivanje v skupnosti, na primer za bivalne skupnosti, invalide in osebe s težavami v duševnem zdravju. Trenutno so v Sloveniji tri zavetišča, ki dajejo namestitev približno 60 brezdomcem. V druge programe, namenjene brezdomcem (dnevni centri za pomoč in svetovanje brezdomcem, razdeljevanje hrane in oblačil, ambulanta za brezdomce), je vključenih okrog 800 brezdomcev, veliko od teh pa potrebuje namestitev v zavetišču. Stanovanjski pogoji za Rome, ki jih je v Sloveniji od 7.000 do 10.000, so na splošno še precej slabši kot pri preostalem prebivalstvu. V nekaterih skupnostih so še vedno v rabi neprimerni stanovanjski objekti brez sanitarne opreme, elektrike, vodovoda, kanalizacije in odvoza smeti. Najemniki, katerih dohodki rahlo presežejo dohodkovni prag za upravičenost do denarne socialne pomoči, izgubijo pravico do nje in tudi do dodatka za najemnino. Zato lahko po plačilu najemnine razpolagajo celo z manj dohodka kot prejemniki denarne socialne pomoči (CNVOS 2005).

Raziskava, ki so jo v začetku devetdesetih let opravili v Združenih državah Amerike, je pokazala, da 82 % anketirancev meni, da so za problem brezdomstva krive psihiatrične klinike, ker na prosto spuščajo ljudi, ki niso sposobni za samostojno, normalno življenje, 90 % vprašanih pa je vzrok za brezdomstvo videlo v zlorabi drog in alkohola (Newman 1997: 365). Oba odgovora kažeta na prevladujoče mnenje, da so brezdomci duševni bolniki. Brezdomci so torej v očeh »zdravega dela družbenega telesa« najpogosteje stigmatizirani kot norci ali pa kot lenobe, ki se ne potrudijo poiskati dela kot vsi pošteni ljudje, temveč raje živijo na račun drugih. Družbena toleranca do brezdomcev oziroma brezdomstva postaja – predvsem v Združenih državah Amerike, ki so prežete z ideologijo, da lahko pridni in prizadevni posamezniki dosežejo vse, če se le dovolj potrudijo – vse manjša⁶, na problem brezdomstva pa so se odzvale tudi državne institucije, seveda ne z ustrežnejšo stanovanjsko oziroma socialno politiko, temveč s kaznovalno politiko. Britanski predsednik vlade Tony Blair se je leta 1997 zavzel za politiko »ničelne tolerance« do brezdomcev z besedami: »Pomembno je, da jasno pokažemo, da ne bomo dopuščali drobnega kriminala. Osnovno načelo tega

je, da lahko rečemo: da, lahko smo nestrpni do brezdomcev na ulicah« (Wacquant 2000). Številna mesta tako v skrbi za odstranjevanje brezdomcev z ulic uvajajo nelegalne uredbe proti beračenju, ki je tudi v Sloveniji označeno kot prekršek, za katerega je predvideno plačilo denarne kazni. Najbolj drastični ukrepi so zopet v Združenih državah Amerike. V Santa Barbari v Kaliforniji so oblasti prepovedale brezdomcem spati na javnih površinah. Leta 1996 so v Atlanti, ki je gostila poletne olimpijske igre, zaostriili ukrepe, s katerimi so z ulic pregnali brezdomce, ki bi kvarili podobo uspešnega mesta. Mestne oblasti so zato sprejele novo uredbo, ki je policiji omogočala aretirati ljudi, ki se na parkiriščih ter v garažah »ne obnašajo tako, kot to pritiče posameznikom, ki ubogajo zakon« (Smothers v Newman 1997: 367).

Druga »ciljna skupina«, proti kateri se represivni aparati države nadvse radi usmerjajo, so tujci oziroma (ilegalni) priseljenci. Boj proti kriminalu, zlasti pa proti terorizmu, ki je v zadnjih letih postal temeljni sestavni del političnih programov tako levih kot desnih strank, je neločljivo povezan z bojem proti (ilegalnim) migracijam oziroma kar neposredno proti (ilegalnim) imigrantom⁷. Odkrita nastopanje proti tujcem na podlagi njihove rasne, etnične ali verske pripadnosti lahko hitro priključijo nezaželene obtožbe rasizma, nacionalizma oziroma ksenofobije in s tem trči ob politično korektnost, ki je v zadnjih letih tako modna v državah »razvitega Zahoda«. Zato se politiki radi zatekajo k priročnemu povezovanju tujcev s kriminalom. Trditve, denimo: »Ogroža nas kriminal, tujci pa so tisti, ki ga povzročajo in spodbujajo, zato jih je treba poloviti, zapreti, še raje pa deportirati,« so dnevna govornica političnega nastopaštva. Zygmunt Bauman (2003: 120) omenja boj za glasove volilk in volilcev ob kampanji za predsedniške volitve leta 2002 v Franciji: »Dvoboj med Chiracom in Jospinom [...] je bil šele v povojih, ko se je že izrodil v javno dražbo, na kateri sta oba kandidata tekmovala za volilno podporo s pomočjo obljub o vse ostrejših ukrepih proti kriminalcem in imigrantom, predvsem pa proti imigrantom, ki rojevajo kriminal, in kriminalu, ki se redi na imigrantih.« Podobne primere srečamo po vsej Evropi; zlasti stranke skrajno desne politične usmeritve z agresivno antiimigrantsko kampanjo, cepljeno na podpihovanje občutka osebne ogroženosti, ogroženosti privatne lastnine in tudi ogroženosti »narodne biti«, dobivajo sedeže v parlamentih in položaje v vladah⁸.

ZAPORI ZA REVNE, TABORIŠČA ZA IMIGRANTE?

Tabela 1: Zaporniška populacija v državah Evropske unije, 1991-1995

Država	Št. zapornikov september 1991	Št. zapornikov september 1995	Št. zapornikov na 100.000 prebivalcev, 1995	D % 1991-95
Španija	36.562	40.157	122	9,8
Portugalska	8.092	11.829	119	46,2
Škotska	4.860	5.657	110	21,4
S. Irska	1.660	1.740	106	0,5
Anglija in Wales	44.366	51.265	99	15,6
Francija	48.675	53.178	86	9,1
Italija	32.368	49.102	86	51,7
Nemčija	49.658	68.408	84	37,8
Avstrija	6.913	6.180	77	- 10,6
Belgija	6.035	7.561	76	25,3
Nizozemska	6.662	10.329	67	55,0
Danska	3.243	3.421	66	0,5
Grčija	5.008	5.878	60	1,7
Švedska	4.731	5.794	66	22,5
Finska	3.130	3.132	61,8	0,06
Irska	2.114	2.032	60,8	- 0,2

Viri: Prison statistics, England and Wales, 1991: *The Prison Population in 1994* (Home Office Statistical Bulletin 8/95); Criminal Statistics, England and Wales 1995 (Cm 3421). V: Taylor (1999:188).

Krilatica »napovejmo vojno kriminalu«, ki gre z roko v roki z obljubami o več zaporih, daljših zapornih kaznih in večjem številu organov reda in miru, je v zadnjem desetletju povzročila inflacijo zaprte populacije, zapiranje pa je postalo tako rekoč rutinsko sredstvo za obvladovanje družbene negotovosti, nezadovoljstva in nemirov. V državah Evropske unije se je denimo število zapornikov v zgolj štirih letih (gre za obdobje 1991-1995) povečalo kar za 23,6 odstotka (Taylor 1999: 187).

Poleg skokovitega porasta števila zapornikov povsod po državah Evropske unije beležijo tudi porast tujcev med zaprto populacijo. Delež tujcev, (ilegalnih) imigrantov in zlasti mladostnikov iz druge generacije priseljencev, ki se jih nalepka imigrantov še naprej vztrajno drži, je v evropskih zaporih glede na celoten delež zaprte populacije nadpovprečen ter ga lahko v nekaterih državah primerjamo z nesorazmerno visokim deležem temnopoltih v zaporih Združenih držav Amerike, ponekod pa ga celo presega⁹.

V Veliki Britaniji, kjer so »tujci« postali tako rekoč sinonim za poulični kriminal, imajo temnopolte osebe sedemkrat več možnosti kakor belci, da bodo končale za rešetkami. V letu 1993 so osebe zahodnoindijskega, gvajanskega ali afriškega

rodu sestavljale 11 odstotkov vseh zapornikov, čeprav sestavljajo zgolj 1,8 odstotka vseh prebivalcev države med 18. in 39. letom. Nadpovprečen delež »tujcev« bije v oči zlasti v kategoriji zapornikov, obsojenih zaradi posedovanja ali razpečevanja drog, kjer je kar polovica vseh zapornikov temnopoltih, med tistimi, ki so obsojeni zaradi vlovov, pa se delež temnopoltih približuje dvem tretjinam. Podoben trend opažajo tudi v Nemčiji, kjer je zaprtih dvajsetkrat več Romov, ki izvirajo iz Romunije, osemkrat več Maročanov in tri do štirikrat več Turkov kakor domačega prebivalstva. Na Nizozemskem, kjer se je populacija zapornikov v petnajstih letih potrojila, leta 1993 pa je bilo kar 43 odstotkov vseh zapornikov tujcev, je denimo možnost za obsodbe za prvo kaznivo dejanje, četudi povsem enakega tipa, neprimerno večja, če je obtožena oseba severnoafriškega ali latinoameriškega porekla. Leta 2002 je nizozemski parlament na pobudo nekdanjega vodje urada za imigracije in tedanjega ministra za azilno politiko obravnaval predlog zakona, po katerem naj bi tistim tujcem, ki so pridobili nizozemsko državljanstvo in pozneje storili kriminalno dejanje, odvzeli državljanstvo, da bi jih lahko za kazni izgnali v državo, od koder izvirajo. V Franciji je tujcev 6

Tabela 2: Tujci v zaporih držav Evropske unije, 2003

Država	Št. zapornikov na 100.000 preb.	Št. zapornikov v zaporih	Delež tujcev
Avstrija	8.114	100	33 %
Belgija	9.147	88	40,9 %
Ciper	355	50	42,9 %
Češka	18.035	177	9,9 %
Danska	3.908	72	16,3 %
Estonija	4.458	330	35,8 %
Finska	3.719	71	7,9 %
Francija	56.957	95	21,4 %
Grčija	8.841	83	42,4 %
Irska	3.602	90	9,2 %
Italija	56.761	99	30,1 %
Latvija	8.150	351	0,5 %
Litva	8.063	234	1,6 %
Madžarska	16.700	165	4,4 %
Malta	283	73	35 %
Nemčija	79.135	96	29,9 %
Nizozemska	16.239	100	36,4 %
Poljska	80.693	211	1,7 %
Portugalska	14.060	134	12 %
Slovaška	8.891	165	2,3 %
Slovenija	1.099	55	15,3 %
Španija	58.299	142	25,4 %
Švedska	6.755	75	27,2 %
Anglija, Wales	75.324	143	10,8 %

Vir: International Centre for Prison Studies, School of Law, Kings College London (www.kcl.ac.uk)

odstotkov celotne populacije, delež tujcev v francoskih zaporih pa kar 26 odstotkov vseh obsojencev. Francoska sodišča za kršilce zakonov, ki nimajo francoskega državljanstva, praviloma odreja zaporne kazni, pogojne kazni in javna oziroma družbenokoristna dela pa večinoma doletijo zgolj »polnopravne« državljanke. Poglavlje zase je kazensko pravo, ki zadeva ilegalen vstop na francosko ozemlje; tri četrtine ilegalnih imigrantov je zaradi kršitve člena, ki zadeva nelegalen prestop meje in bivanje v državi, obsojeno na zaporno kazen, število ilegalnih prehodov meje pa se je v zadnjih tridesetih letih povečalo skoraj za desetkrat. Rastoče število tujcev v zaporih je zato predvsem posledica zapiranja zaradi administrativnega prekrška in ne zaradi same kriminogenosti tujcev, kakor trdijo nekateri ksenofobni diskurzi v francoski javnosti (Wacquant 2003: 215, 216).

»ILEGALNI« IMIGRANTI V SLOVENIJI

V Sloveniji se je živahna javna razprava o imigrantski problematiki razvnela jeseni leta 2000, ko se je število »illegalcev« in prosilcev za azil povzpelo na najvišjo raven dotlej. Policijske statistike so leta 2000 zabeležile 35.914 ilegalnih imigrantov, obenem je bilo vloženi 9.244 prošnji za politični azil, medtem ko se je v prvih letih po osamosvojitvi Slovenije število ilegalnih prehodov meje gibalo okoli 4.000 do 5.000 primerov letno, za odobritev političnega azila pa je v povprečju prosilo 110 ljudi (MNZ 2002). V sredstvih množičnega obveščanja se je - z redkimi izjemami - izoblikoval izrazito stigmatizacijski in diskriminacijski diskurz, ki je slovenski javnosti predstavil novo dimenzijo imigrantske problematike - tako imenovano »prebežniško krizo«. V poročanju so bili uporabljeni zlasti taki glagoli: (prebežniki) se gnetejo, begajo,

navaljujejo, pritiskajo, oblegajo, preplavljajo ... Nasploh je bila zelo modna metaforika naravnih katastrof. Opisani so bili na naslednje načine: ogrožajo varnostne razmere, lulajo po blokkih in zelenicah, objemajo dekleta in jih grabijo za zadnjico, izdaja jih temna polt, nekateri kradejo po trgovinah, dobičkarji, med njimi je čedalje več vlomilcev in tatov, prenašalci bolezni ...

Medijsko poročanje pa je bilo zgolj povzetek drugih diskurzov – tako institucionalnega, ki se je kazal v izjavah za javnost nekaterih državnih uradnikov – kot tako imenovanega »glasu ljudstva«, ki so ga zastopale pobude nekaterih prebivalcev proti naseljevanju prebežnikov. Rezultat tega so bile številne javne ksenofobične izjave in zapisi sovražnega govora. Zanimivo novinarsko spregledovanje dejstev pa je bilo najti na področju, kjer ga nemara ne bi pričakovali. V članku »Vlada nad težave bolj sistematično« (Delo, 7. 2. 2001) so delavci ministrstva za notranje zadeve novinarju potožili, da se sami zaman borijo proti predsodkom. Ljudje naj bi bili namreč prepričani, da ilegalni prebežniki povečujejo kriminaliteto, ogrožajo starejše, otroke in dekleta. Po oceni uprave kriminalistične policije je odstotek kaznivih dejanj prebežnikov in azilantov zanemarljiv. »Ta dejstva naj bi po podatkih MNZ v svojih izjavah za medije predstavili tudi predstavniki policije, vendar pa žal niso bila objavljena« (ibid.).

Zaradi uvajanja schengenskega mejnega sistema oziroma poostrenega mejnega režima in novih dopolnil k zakonu o azilu, ki so dodatno zaostrila postopek za pridobivanje azila, se je število ilegalnih imigrantov in prosilcev za azil v naslednjih letih zmanjšalo in se zopet ustalilo na številki z začetka devetdesetih let, pozornost javnosti pa se je osredotočila na »novo vrsto« tujcev, ki ogrožajo Slovenijo, Slovenke in Slovence¹⁰.

Eden izmed sestavnih delov sodobnih (anti-)imigracijskih politik povsod po svetu je zapiranje (ilegalnih) imigrantov in prosilcev za azil v zbirne centre, prehodne domove in podobne totalne ustanove, katerih pglavilni namen se je konec devetdesetih let v slovenskem primeru slikovito izrazil v poimenovanju ene od teh institucij: center za odstranjevanje tujcev¹¹. »Prebežniška kriza« v Sloveniji je doživela vrh na prelomu leta 2000, predvsem v zvezi z dogajanjem v azilnem domu in centru za odstranjevanje tujcev na Celovški 166 v Ljubljani in nato še v podobnih centrih v Vidoncih, Prosenjakovcih, Črnomlju in Postojni. V ljubljanskem azilnem domu in centru za odstranjeva-

nje tujcev, katerega nastanitvene zmogljivosti so 250 oseb, se je v prvih tednih leta 2001 nahajalo med 400 in 800 ljudi. V času najhujše prostorske stiske je v spalnicah, namenjenih šestim osebam, prebivalo dvajset ljudi, v tako imenovani dnevni sobi, ki meri 20 kvadratnih metrov, se je drenjalo štirideset ljudi, ostali prebivalci doma pa so bili »nastanjeni« na stopniščih in po hodnikih. Novi prišleki so bili do zaslišanj in zdravniških pregledov tudi po tri dni nastanjeni v kletnih prostorih brez postelj in osnovnih sanitarij. Kletni prostori so zaradi takih razmer postali tudi neke vrste »prostor za kaznovanje«, kamor so zapirali prebivalce zaradi neustreznega vedenja. Prebivalci azilnega doma so lahko zaprosili za prost izhod, ki pa je bil omejen do 22. ure. Če so zamudili »*hora legalis*«, je sledila kazen: »Ker se nisem pravočasno vrnil v dom, so me policisti pretepli in me za tri dni s približno petdesetimi ljudmi zaprli v kletno sobo brez postelj« (Pajnik, Lesjak – Tušek, Gregorčič 2001: 51).

V nasprotju s prosilci za azil tako imenovani ilegalni migranti niso imeli prostega izhoda oziroma je bilo njihovo gibanje omejeno na prostore centra. Zanimiva je razlaga, zakaj prebežniki, ki so zaprosili za azil in so nastanjeni v prvem in drugem nadstropju stavbe, lahko zaprosijo za izhod, tisti iz tretjega in četrtega nadstropja pa ne. »Oni iz zgornjih prostorov niso obveščeni in ne vedo, da lahko zaprosijo za azil.« Na vprašanje, kako to, da nimajo teh informacij, je informant odgovoril: »Slovenija ni tako velikodušna država, da bi vsakogar seznanjala z njegovimi pravicami« (Pajnik, Lesjak – Tušek, Gregorčič 2001: 53).

Zgovoren je tudi primer imigranta, ki je zaradi poostrenih nadzornih ukrepov in neobveščeni skočil s četrtega nadstropja centra za odstranjevanje tujcev ter se hudo poškodoval. Sogovornikom z Mirovnega inštituta je povedal, da je poskušal pobegniti, ker je bil prepričan, da ga bodo deportirali ali kako drugače odstranili. Policija se je na dogodek odzvala z mešanico ignorance in arogantnosti: »Očitno prebežnik ni bil dobro obveščen. Pravi razlogi za to dejanje niso znani, kot prosilec za azil bi namreč lahko zaprosil za dovoljenje za izhod« (Delo, 6. 2. 2001). Sprenevedanje in prevzetnost sta se kazali tudi v odnosu upravljalcev azilnega doma in centra za odstranjevanje tujcev do ljudi, ki so bili tam nastanjeni. Javnost je močno razburila domnevna arogantnost nekaterih prosilcev za azil in ilegalnih imigrantov, ki so odklanjali hrano. Šlo pa je za obroke, pripravljene iz svinj-

strategija podeželskih begunskih getov je antiintegracijska strategija *par excellence*: otežen je dostop do vseh »zunanjih« segmetov življenja (npr. do trga dela, izobraževanja, kulture ...).

Sodobna begunska taborišča imajo štiri temeljne značilnosti:

- zelo nizke državne finančne podpore posameznikom in posameznikom, večinoma pa sploh nobenih¹²
- prepoved zaposlovanja ali otežen dostop do zaposlitve¹³, kar begunce potiska iz legalnega ekonomskega sistema v nelegalni črni trg dela
- kraj bivanja določajo vladne (redkeje lokalne) politike
- minimalna geografska mobilnost¹⁴.

Vsakdanje življenje beguncev, prebežnikov in azilantov zaznamuje radikalna izolacija, ne le fizična, temveč zlasti socialna in kultura. Njihovo življenje je znosnejše zgolj zaradi podpore in dejavnosti prostovoljk in prostovoljcev, kar zagotovo velja tudi v Sloveniji.

SKLEPNA MISEL

Bolj kot vsi statistični podatki je pomembna in problematična miselnost (nemara bi lahko rekli kar projekt), ki leži za procesom »skladiščenja« ljudi za zapahi in zidovi. Radikalna rast zaporniške populacije, povečevanje pristojnosti represivnih organov oziroma kar razcvet in vseprisotnost nadzorovalno-kaznovalne države niso neizogibna usoda sodobnih družb, kakor bi nas rade prepričale politične elite. Prav narobe, gre za zavestno politično odločitev vladajočih razredov. Zapiranje in socialna izolacija nista zgolj sredstvo za omejevanje in preprečevanje kriminala; sta najprej sredstvo, s katerim je mogoče regulirati tako imenovani »svobodni trg« (s pomočjo zapiranja revnih in brezposelnih) in nacionalno/rasno sestavo posamezne države (s konfiniranjem tujcev in »ilegalnih« migrantov).

OPOMBE

¹ Rastko Močnik se v tekstu »Globalizacijo u svako selo, granicu na svaku tarabu« (2004) posveča ravno dekonstrukciji mitov, na katere se opirajo zdravorazumske predstave oziroma razumevanja globalizacije. Te konstruirata dva medsebojno podpirajoča se mita: »Če hočemo razmišljati o globalizaciji, se moramo znebiti dveh mitov. Prvi pravi, da naj bi bila globalizacija nekaj novega. Drugi mit pa meni, da naj bi bila neizogibna. Logična struktura tega dvojnega mita sodobnosti je zanimiva. Skupaj, kakor delujeta v popularni misli, mita naturalizirata sedanja dogajanja: potapljata nas v nejasno in zato še toliko trdnjše prepričanje, da naj bi bila globalizacija posebnost in hkrati neogibnost naše epohe. A če ju zanikamo, kakor nam vелеva razsvetlenski refleksi, se znajdemo v protislovju: če je namreč globalizacija že od nekdaj z nami, potem se vsiljuje vsaj z nujnostjo tistega, kar je bilo že zdavnaj odločeno.«

² V letu 1944 je bila v Bretton Woodsu mednarodna konferenca zahodnih držav, kjer so prvič poskušali mednarodno reševati ekonomske težave. Dogovorili so se o vezavi zahodnih valut na zlato osnovo in ustanovili mednarodni monetarni sklad in svetovno banko. Vir: Webster's Encyclopedic Dictionary 1983: 184.

³ Izjemen zgled pavperizacije zapornikov je pravkar ponudila republika Slovenija. Doslej je bila vključitev zapornikov med zavarovance obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja ustaljena, vendar je bil 24. člen zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ki ureja obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje zapornikov, poleti 2003 brez sleherne strokovne razprave razveljavljen, kar pomeni, da od 1. 7. 2003 zaporniki v Sloveniji niso več obvezno zavarovani. Črtanje 24. člena za zapornike ne pomeni le zmanjševanja pravic, ampak nenaden in popoln odvzem večine pravic pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Ta poseg je v popolnem nasprotju z načelom pravne varnosti. Izguba statusa zavarovanca za zapornike pomeni izpad obdobja opravljanja dela s polnim delovnim časom iz pokojninske dobe. Tak izpad v vsakem primeru povzroči nižjo odmero pokojnine, lahko pa celo onemogoči uveljavitev pravice do starostne pokojnine. To so dodatne posledice obsodbe, ki po prestani kazni znižujejo socialno varnost prizadetih. Ta vnebovpijoči primer diskriminacije ni imel v javnosti nikakršnega odmeva. »Izbris« zapornikov pomeni nevaren precedens; vključitev v Evropsko unijo in prevzem evra bosta povzročila zahteve za zmanjšanje javnofinančnih izdatkov. Verjetnost, da se s podobnimi gestami, ki prizadevajo najbolj ranljive in najbolj »neme« družbene skupine, bistveno ogrozi njihova socialna varnost, je velika. Način, kako je bilo to storjeno, pa kaže, da so državni organi spretnejši, saj se jim je očitno uspelo izogniti kritiki strokovne in druge javnosti. Več o tem v Kavar Vidmar 2004.

⁴ Spomnimo se le na vdor policijskih specialnih enot v šolo Armanda Diaza, v kateri je prenočeval del demonstrantov v Genovi. Povod za brutalen obračun z demonstranti naj bi bila molotovka in orožje, ki so ga našli v poslopju, za katere se je pozneje izkazalo, da jih je podtaknila policija sama. Podoben primer, pri katerem je šlo predvsem za diskreditacijo in pritisk na aktiviste, se je pred leti zgodil tudi v Ljubljani z »afero molotovka«, ob kateri je policija preiskala stanovanji dveh aktivistov, profesorjev na ljubljanski Univerzi, pod pretvezo, da sta pred italijansko veleposlaništvo »podtaknila« (?) molotovko.

⁵ Avtor sicer najprej opravi z mitom, da je zapor nepogrešljiva in nespremenljiva organizacija, ki obstaja že od vekomaj. Postavljanje ljudi za rešetke, da bi jih kaznovali, je nov zgodovinski izum – odvzem prostosti je postal kazen sama po sebi in kazenska razsodba *par excellence* šele, ko je nastopil moderni posameznik, ki naj bi užival osebno svobodo, prežeto z naravno pravico do telesne nedotakljivosti, ki je ne moreta odvzeti niti družina niti država, razen zaradi najresnejših motivov.

⁶ V Vermontu, ki sicer velja za eno najliberalnejših držav v ZDA, je skupina poslovnežev ustanovila organizacijo z imenom »Westward, Ho!«, ki je lokalnim brezdomcem ponudila enosmerno letalsko vozovnico, s katero so bili varno dostavljeni zunaj meja lokalne skupnosti (Newman 1997: 367).

⁷ Primer tega, da politika uporablja tudi najbolj umazane in celo zločinske metode pri povezovanju (ilegalnih) imigrantov s kriminalom oziroma terorizmom, so dogodki, ki so konec aprila razburkali makedonsko javnost. Policija je namreč aretirala šest pripadnikov elitnih policijskih enot, odgovornih za smrt šestih Pakistancev in enega Indijca marca 2002, tožilstvo pa je izdalo obtožnico in mednarodno tiralico tudi za tedanjim notranjim ministrom. Pakistanci in Indijec so bili ubiti v okolici Skopja, policija pa je tedaj trdila, da so tujci načrtovali teroristične napade na več veleposlaništev v makedonski prestolnici. Tujce so policisti ustrelili, ko so zapuščali kombi, v katerem so kasneje zasegli več kosov orožja. Poznejša preiskava je pokazala, da so bili domnevni teroristi v resnici neoboroženi ilegalni migranti na poti v zahodno Evropo. Tedanji minister Ljube Boškovski in njegovi sodelavci so organizirali lažno akcijo, s katero naj bi pokazali zavzetost za boj proti terorizmu in tako pridobili naklonjenost Združenih držav Amerike (STA, 30. 4. 2004).

⁸ Zgovorni primeri so denimo Bossijeva Severna liga v Italiji, Nacionalna fronta Jean Marie le Pena v

Franciji, Lista Pima Fortyna na Nizozemskem, Danska ljudska stranka Pie Kiersgaard in Progresivna stranka na Norveškem. V Sloveniji v tem pogledu izstopa sicer marginalna Nacionalna stranka dela Marjana Poljšaka, v kateri je našla svoje mesto tudi slovenska izpostava neonacistične skinovske organizacije *Blood and Honour*. Na njihovi spletni strani je mogoče med drugim prebrati, da »liberalne ideje dovoljujejo vsakemu izmečku ali parazitu enake pravice kot poštenemu, delavnemu in družbeno ter nacionalno/rasno zavednemu človeku [...] dejstvo je, da so pripadniki drugih ras po Evropi v glavnem kriminalci, narkomani, ali oboje« (Mladina, 10. 5. 2004).

⁹ Tu se je število temnopoltih zapornikov v obdobju med letoma 1985 in 1995 podvojilo (v letu 1985 je znašalo 3.544 zapornikov na 100.000 odraslih prebivalcev afroameriškega rodu, v letu 1995 pa 6.926 zapornikov na 100.000 prebivalcev) in je sedemkrat večje od števila belcev v zaporih. Statistiki pravosodnega ministrstva so na osnovi podatkov, zbranih leta 1991, izračunali, da verjetnost, da bo Afroameričan obsojen na vsaj enoletno zaporno kazen, presega 28 odstotkov, pri Latinoameričanih znaša 16 odstotkov, za belce pa zgolj 4 odstotke (Wacquant 1999: 215). ZDA so sicer v svetovnem merilu po številu zapornikov na prvem mestu; zaprtih je nekaj več kot dva milijona ljudi, kar je četrtnina celotne zaporniške populacije po svetu.

¹⁰ Že v izhodišču problema je, da tu v resnici ne gre za tujce, temveč za ljudi, ki so se rodili, živeli in delali v Sloveniji, pa ne morejo dobiti slovenskega državljanstva, ali za slovenske državljane, ki so jim zaradi »napačne vere« kratene pravice do verskih objektov; govorimo seveda o izbrisanih in o državljankeh in državljanih muslimanske veroizpovedi. Izbrisani se soočajo z obtožbami, da je med njimi – v najboljšem primeru – kakšna »nepismena snažilka ali natakar« (ko gre za bolj nedolžne in naivne primere), velika večina je špekulantov in prebrisancev, ki da želijo izmolsti slovensko državo oziroma živeti na njen račun in biti deležni socialnih beneficij, nekaj pa je celo kriminalcev in vojnih zločincev, ki so se v vrstah okupatorske jugoslovanske ljudske armade borili proti interesom Slovenije. Prebivalci in prebivalke muslimanske veroizpovedi, ki si prizadevajo za izgradnjo verskega središča, pa so tarča tako slaboumnih obtožb, kot je denimo tista, da »bi izgradnja džamije širila infrastrukturo Al Kajde in drugih terorističnih organizacij«, služila razpečevanju mamil in podobno.

¹¹ Naziv »center za odstranjevanje tujcev« zveni kot slaba šala. Državni uradniki, ki so si ime izmislili, so odkrito definirali bistveni element svojega odnosa do tujcev. Pojem »odstranjevanje« vežemo na neprijetne, nevarne, škodljive, nezaželene stvari, ki jih je treba umakniti iz »naše« bližine. Navadno namreč odstranjujemo plevel, škodljivce, umazanijo, jedrske odpadke in rakava tkiva. Tudi v primeru »centra za odstranjevanje tujcev« se nazorno kaže, da jezik nikakor ni nevtralen mehanizem označevanja.

¹² V Sloveniji beguncem pripadajo skromni osnovni dnevni obroki hrane, finančno pomoč dobijo le nekateri in le občasno od dobrodelnih organizacij (npr. Slovenska filantropija).

¹³ Urad za priseljevanje in tujce se ne ukvarja z zaposlovanjem beguncev (tujcev), te kompetence prepušča zavodu za zaposlovanje, ki pa do leta 2003 zanje ni našel niti ene same zaposlitve.

¹⁴ Nič čudnega torej ni, da dajejo begunci izrazito prednost lokacijam v mestnih okoljih tudi tedaj, ko so mestna taborišča (na primer tisto, ki se je nahajalo v barakarskem naselju na Viču v Ljubljani) bistveno slabše opremljena od podeželskih. Pred nekaj leti so se begunci iz Ljubljane dolgo, a neuspešno upirali preselitvam v podeželska okolja. A Slovenija tu ni nikakršna izjema; politike držav, kot sta Avstrija in Danska, so zelo nazorne. V obeh državah begunci (prosilci za azil) izgubijo vso podporo, vključno z zdravstvenim varstvom, če nočejo živeti v taboriščih.

LITERATURA

- AGAMBEN, G. (1995), *Homo sacer*. Einaudi: Torino.
- BAUMAN, Z. (1999), *In Search of Politics*. Cambridge: Polity Press.
- (2003), *Liquid Love*. Cambridge: Polity Press.
- BECK, U. (2003), *Kaj je globalizacija? Zmote globalizma - odgovori na globalizacijo*. Ljubljana: Krt.
- BOGOVIČ, A. (ur.) (1997), *Pravo in družbene resničnosti*. Ljubljana: KUD France Prešeren.
- BOURDIEU, P., WACQUANT, L. (2003), Neoliberalni novorek: zabeležke o novi planetarni vulgati. *Družboslovne razprave*, XIX, 43: 57-63.
- CAMPBELL, D. (2002), In Woomera. *The Guardian Weekly*, 25. maj: 25-31.
- CNVOS (2005), Nacionalni akcijski načrt o socialnem vključevanju. <http://www.cnvos.si/mreza/clanki/?id=24&PHPSESSID=635e7713a349e3875f941cae7d2bc9f4>
- DICKEN, P. (2003), *Global Shift. Reshaping the Global Economic Map in the 21st Century*. London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE.
- DIKEN, B., LAUSTSEN, C. B. (2003), "Camping" as a Contemporary Strategy - From Refugee Camps to Gated Communities. AMID Working Papers Series, 32.
- KAVAR VIDMAR, A. (2004), »Izbrisani« zaporniki. *Socialno delo*, 43, 2-3: 61-64.
- KANDUČ, Z. (2003), *Onkraj zločina in kazni*. Ljubljana: Študentska založba.
- MANDIČ, S. (ur.) (1999): *Pravica do stanovanja: Brezdomstvo in druga stanovanjska tveganja ranljivih skupin*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- MILOHNIČ, A. (ur.) (2001), *Evropski vratarji: Migracijske in azilne politike v Vzhodni Evropi*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- MITTELMAN, J. H., OTHMAN, N. (ur.) (2001), *Capturing Globalization*. London, New York: Routhledge.
- MNZ (2002), Statistika. <http://www.mnz.si/si/13334.php> (19. 5. 2005).
- MOČNIK, R. (2004), »Globalizacijo u svako selo, granicu na svaku tarabu«. *Art, Vijesti* (Podgorica), 19. 6. in 26. 6.
- NEWMAN, D. M. (1997), *Sociology: Exploring the Architecture of Everyday Life*. Thosand Oaks: Pine Forge Press.
- PAINIK, M., LESJAK - TUŠEK, P., GREGORČIČ, M. (2001), *Prebežniki, kdo ste?* Ljubljana: Mirovni inštitut.
- STAPLES, W. G. (2000), *Everyday Surveillance: Vigilance and Visibility in Postmodern Life*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
- ŠTRUKELJ, K. (2003), *Integracija beguncev v republiki Sloveniji z vidika države gostiteljice*. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede (magistrsko delo).
- TAYLOR, I. (1999), *Crime in Context: A Critical Criminology of Market Societies*. Cambridge: Polity Press.
- TOURAINÉ, A. (2001), *Beyond Neoliberalism*. Cambridge Polity Press.
- WACQUANT, L., "Suitable Enemies": Foreigners and immigrants in the prisons of Europe. *Punishment and Society: The international journal of penology*, 1, 2: 215-223.
- (2003), Penalizacija revščine in vzpon neoliberalizma. *Družboslovne razprave*, XIX, 43: 65-75.
- (2000), *How Penal Sense Comes to Europeans*. http://www.penalreform.org/english/frset_art_en.htm (19. 5. 2005).
- WALLERSTEIN, I. (2002), *America and the World: The Twin Towers as the Metaphor*. <http://www.ssrc.org/sept11/essays/wallerstein.htm> (19. 5. 2005).

Medijski viri:

Delo, 6. 2. 2001: Odgovornejša politika do prebežnikov.

Delo, 7. 2. 2001: Vlada nad težave bolj sistematično.

Radio Študent, 14. 1. 2001: Resnične razmere za zidovi Celovške 166.

STA: 30. 4. 2004, Makedonija: V zvezi z ubojem sedmih tujcev prijeli šest nekdanjih policistov.

TISKANI MEDIJI O NASILJU NAD ŽENSKAMI V DRUŽINI

UVOD

V skladu s temeljnim izhodiščem ciljno raziskovalnega programa *Konkurenčnost Slovenije 2001-2006*, ki si prizadeva za »trajnostno povečevanje blaginje prebivalcev Slovenije z uravnoteženim razvojem gospodarske, socialne in okoljske sestavine razvoja« (NISZS 2003), je leta 2002 ministrstvo za šolstvo, znanost in šport v sodelovanju z drugimi ministri in naročniki med številnimi topikalni v okviru tematskega področja »Človeški viri in socialna kohezivnost« razpisalo tudi temo »Nasilno vedenje v družinah (avtoagresivnost in heteroagresivnost)« (ibid.). Naslednje leto je ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve naročilo projektno nalogo za izdelavo raziskovalne naloge *Nasilje nad ženskami ali kako doseči ničelno toleranco*. Na podlagi njihove evidence dotlej v Sloveniji še ni bila izvedena obsežnejša raziskava o nasilju nad ženskami, ki bi bila strokovna podlaga za oblikovanje primernih ukrepov na tem področju (razpisna dokumentacija ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, št. 14/2003, 20. 3. 2003). Tovrstna razpisna povabilna med likovno in literarno prikazuje, da je slovenska vede po sistematiznem in koncentriranem preučevanju pojavi nasilnega vedenja v družini v Sloveniji izvajalci obeh projektnih nalog so raziskovalci Inštituta za medicinske vede ZRC SAZU.¹

Priljubljeni prispevek je oblikovan na podlagi vsebinskega poročila *Analiza tiskanih medijev o nasilju nad ženskami v družini (2004)* v okviru ciljno raziskovalnega projekta *Nasilje in avtoagresivnost v družini*. Pri tem je najna poudariti, da metodološko ne odstopa od raziskovalne naloge *Nasilje nad ženskami ali kako doseči ničelno toleranco*, v kateri so izvajalci projekta analizirali obstoječo domensko znanstveno in strokovno literaturo in razpisali dve statistične podatke o nasilju nad žen-

skami v družini od leta 1998 do 2005.² Ena izmed temeljnih ugotovitev te ekspertne naloge je bila, da je v Sloveniji v obdobju med letoma 1998 in 2003 malo sistematičnih in koordiniranih empiričnih raziskav o nasilju nad ženskami v družini in da se nesistematičnost kaže tako na ravni uporabljenih teoretskih perspektiv kot tudi metodologije. Hkrati so raziskovalci ugotovili, da je število publikacij o nasilju nad ženskami začelo naraščati po letu 1999 (Šprah, Šušterič, Rožman 2003: 107-108), najverjetneje kot posledica učinkov kampanje boja proti nasilju nad ženskami, ki je dosegla največjo odmevnost v letu 1999 (Kozmik, Dobnikar 1999: 6-7).

Temeljna hipoteza *Analize tiskanih medijev o nasilju nad ženskami v družini* je bila, da je število novinarskih zapisov o nasilju nad ženskami v družini prav tako začelo naraščati po letu 1999. Da bi bili izsledki obeh raziskav metodološko primerljivi, smo raziskovalci *Analize tiskanih medijev o nasilju nad ženskami v družini* preverjali skladnost medijskih vsebin po zgledu raziskovalne naloge *Nasilje nad ženskami ali kako doseči ničelno toleranco*. Kot v slednji smo vsebino gradiva razvrstili v sedem delno preimenovalih kategorij, in sicer fenomenologija nasilja, zakonodaja o nasilju, varnostni ukrepi, pomoč žrtvam nasilja, pomoč storilcem nasilja, ozaveščenost strokovne in laične javnosti, statistična evidenca o nasilju in usposobljenost oz. izobraževanje strokovnjakov za nasilje v družini.

Za preverjanje vsebin tiskanih medijev o nasilju nad ženskami v družini smo izbrali novinarsko dokumentacijo *Delo* zaradi razmeroma lahke dostopnosti, preglednosti in obsega časopisnih člankov, ki jih od leta 1968 dokumentalisti sistematično pregledujejo in klasificirajo po sistemu UDK. Analizirali smo 113 člankov iz tematskih map *Nasilje nad ženskami*, *Nasilje v družini* in *Nasilje*

